От лозя към нови пазари: Как земеделците в Европа постепенно преминават към други култури заради климата

Растителна Защита

Дата 26.10.2026 | **Брой** 10/2026 | **ISSN** 2815-522X | **Език** BG
www.plant-protection.com/article/2482?lang=bg

Европейското лозарство е на исторически кръстопът. Изправени пред безпрецедентен спад в глобалното потребление на вино и притиснати от все по-екстремни климатични аномалии, стопанствата, в региони с традиционно отглеждане на лоза, са принудени да търсят спешни алтернативи. Трите най-големи производители в света – Франция, Испания и Италия – вече прилагат радикални мерки. Монокултурният лозарски модел, дълго време смятан за гръбнак на агросектора по тези места, отстъпва място на стратегии за диверсификация на земедеслките култури и преориентиране към нови пазари.

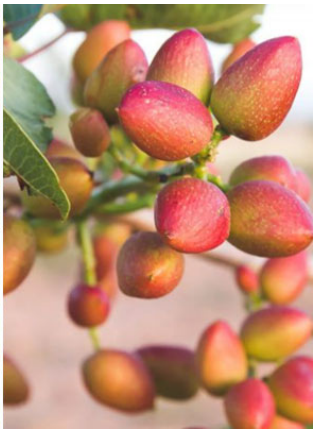
През последните години лозарите изкореняват все повече вековни масиви, за да направят място на култури, които доскоро са изглеждали екзотични за техните ширини, но днес предлагат нов шанс за икономическо оцеляване в условията на променящ се климат.

Европейските полета чертаят конкретно бъдеще: диверсификацията в стопанствата и постепенният преход не са просто експеримент, а икономическа и климатична необходимост, която променя завинаги пейзажа на традиционните аграрни райони.

Завръщането на шамфъстъка

В Южна Франция и Испания горещите вълни застрашават традиционните лозови насаждения и в отговор фермерите се обръщат към шамфъстъка (*Pistacia vera*) – култура, отглеждана в тези региони още в древността, но напълно изоставена през XX век.

Днес шамфъстъкът преживява истински ренесанс, а причината е в неговата биология. Той е пустинно растение, което се отличава с високата си поносимост към солени почви. Устойчиво е и на големи температурни колебания: от −10 °C през зимата до 40 °C през лятото. Предпочита слънчев изглед и суха почва, не вирее добре в условия на висока влажност и кореновата му система е предразположена към загниване през зимата, ако получава твърде много вода, която няма къде да се оттича. Плодът узрява най-добре при дълго и горещо лято.

Винопроизводителката Амандин Рейнар от френския регион Воклюз е категоричен пример за този преход: докато лозята ѝ съхнат след летните жеги, новозасадените дръвчета шамфъстък пускат свежи филизи дори без никакво изкуствено напояване. Отглеждането му обаче изисква специфични познания. Шамфъстъкът е двудомно растение – изисква стратегическо засаждане на мъжки и женски дървета (в съотношение 1:10), а опрашването се извършва изцяло от вятъра, което прави въздушните течения в долината на Рона идеални.

Испания също следва тази тенденция. След като изгуби над 100 000 хектара лозя за 15 години, фермерите в Ла Манча и Андалусия преминават масово към полезните ядки. Основният икономически залог обаче е времето: дърветата започват да дават плод едва след 5-ата година, а влизат в пълно плододаване след 10-ата, което изисква дългосрочно финансово планиране.

Спасението на Бордо: Кивито

Докато на юг проблемът е сушата, в Югозападна Франция (района на Бордо) кризата е породена от срива в износа на червени вина и загубата на традиционни пазари. Там лозарите като Сесил дьо Тафен от „Шато л'Енсумиз“ намаляват лозята си, за да инвестират в насаждения от киви (*Actinidia deliciosa*).

За разлика от шамфъстъка, кивито е влаголюбива лиана, която предлага висока рентабилност и възможност за вътрешен пазар, но идва с безкомпромисни агрономически изисквания. То се нуждае от обилно напояване и масивни опорни конструкции (перголи), които да издържат тежестта на плода и листната маса – често над 30-40 тона на хектар. Културата е изключително чувствителна към късни пролетни слани (пъпките загиват при -1.5°C) и изисква активно пчелно опрашване. Въпреки високата първоначална инвестиция и риска от бактериози, кивито осигурява финансова стабилност, недостижима днес за традиционните лозарски стопанства.

Лещата: Елексир за почвата

Друга изключително популярна алтернатива сред френските винари са бобовите култури. Лещата (*Lens culinaris*) се оказва перфектният избор за фермерите в департамента Гар.

Тя е студенолюбива в началото на развитието си (семената покълват при 4-5°C), но впоследствие става изключително устойчива на суша. Истинската ѝ стойност обаче е под земята. В симбиоза с

грудкови бактерии, лещата фиксира атмосферния азот, обогатявайки почвата по естествен път. Това я прави перфектен предшественик за други растения като лавандулата.

Отглеждането ѝ е напълно механизирано, но не е лишено от предизвикателства. Поради ниския си ръст лещата е слаб конкурент на плевелите, а неравномерното зреене изисква майсторство при жътвата. За да си гарантират сигурност и да изградят нови пазари, фермерите вече се обединяват в кооперативи и сключват директни договори с държавни институции и обществени столове.

Италия: Технологична адаптация и "зелена реколта"

Италия подхожда по-консервативно към изкореняването, фокусирайки се върху иновациите. В Сицилия, Пулия и Венето масово се преминава към нощни гроздобери с прожектори, за да се избегнат 40-градусовите дневни жеги и преждевременната ферментация.

Вместо да унищожават масиви, италианците въвеждат доброволно намаляване на добивите чрез „зелена резитба“ (която включва редица операции, като филизене, прищипване, кършене, колтучене, колцуване, прореждане на гроздове и листа и др.), а учените експериментират с агролесовъдство – създаване на лозя в частично залесени райони, където дърветата осигуряват естествена сянка и задържат влагата.

Финансово подпомагане в Западна Европа

Субсидиите не представляват регулярни ежегодни плащания, а еднократни компенсации:

- Франция: Чрез *FranceAgriMer* се отпускат по 4000 евро на хектар единствено при окончателно изкореняване на лозя.
- Италия: Страната съфинансира (50%–75%) модернизацията на лозята с помощ до 4000–6000 евро на хектар за нови устойчиви сортове.

Българската реалност: Борба за оцеляване и еволюция в качеството

Докато стопаните в Западна Европа получават различни компенсации за диверсификация на културите, лозарството в България се бори за запазване на съществуващите площи. Статистиката отчита драстично свиване – реколтираните площи спадат с над 5% годишно до критичните 26 000 хектара.

Лозарите в страната са притиснати от липса на субсидии (очакван стоп на плащанията за преструктуриране през 2027 г.) и нулеви приеми за компенсиране при „реколта на зелено“. Към това се добавя климатичният натиск – екстремните температури, които създават идеална среда за болести като фитоплазмата (пренасяна от лозовата цикада). Единственото работещо целево подпомагане в момента е помощта за компенсиране на разходи за продукти за растителна защита (срещу вредители като лозовата цикада, която пренася фитоплазма). Общият ѝ бюджет е малко над 2.5 милиона евро, а максималната ставка е едва до 306.77 евро на хектар. Документи по нея се приемат до 13 ноември 2026 г

Сорт Мавруд е местен български червен винен сорт лоза. Той е известен от дълбока древност и един от автохтонните сортове, отглеждащ се на най-големи площи в страната, основно в Южна България. Мавруд е късно зреещ червен винен сорт, който е типично винен сорт, с висок процент на твърда фракция в зърната. Това е предпоставка за получаването на богати на фенолни вещества и екстрактивни вина.

Въпреки общото свиване на сектора обаче, българското винопроизводство намира своя път към нови пазари чрез качествена еволюция. Инвести-

циите в Долината на Струма, Тракийската низина и Черноморието са насочени към бутикови вина. Модерните винари все по-уверено залагат на характерни местни сортове – Широка мелнишка лоза, Мавруд, Рубин и Гъмза – създавайки уникална идентичност, която позволява на родното вино да устои на глобалната буря.

** По материали на Le Figaro*